

Лесь своїм звичаєм украв від жінки трохи ячменю і ніс до коршми. Не ніс, але біг до жида і все обзирався.

— Ого, вже біжить з бахурами, бодай же сте голови поломили! Коби забічи до коршми, бо як допаде, та й знов буде рейвах на ціле село.

І побіг з мішком на плечах. Але жінка з хлопцями доганяла. Вже перед самою коршмою хапнула за мішок.

— Ой не тікай, ой не біжи, не розноси мою працю з-межи дітий!

— А ти, мерзо', знов хочеш робити веймір на всі люди! Лице би-с мала!

— Лица я із-за такого ґазди не мала, та й не буду мати! Давай мішок та пропадай. А ні, то будем ті бити, буду ті бити з дітьми насеред села! Най буде покаяніє на увесь світ! Давай!

— Ти, стара лєрво, та ци ти здуріла? Та я тебе і бахурів твоїх повішію!

— Андрійку, синку, лиш по ногах, лиш по ногах, най вам хлібець по жидах не розносить! Так бийте, аби-сте ноги поломили. На каліку то ще заробимо, але на ніяка ми не годні наробити!

Вона говорила до своїх хлопців, що стояли з бучками і несміло дивилися на тата. Адрійко мав, може, десять років, а Іванко з вісім. Вони не сміли приступити і бити тата.

— Бий, Андрійку, я буду тримати за руки. Лиш по ногах, лиш по ногах!

І вдарила Леся по лиці. Він поправив її ще ліпше, аж кров потекла. Тепер хлопці підбігли і почали валити бучками по ногах.

— Ліпше, синку. Уваліть му ноги, як псові, аби тегав за собов!

І плювала кров'ю, і синіла, але тримала за руки.

Хлопці вже зважилися, і підбігали, як щенюки, і били по ногах, і відбігали, і знов били. Майже бавилися, майже сміялися.

З коршми вибігло кілька людей.

— Мой, та же цього ще ніхто не видів, відколи світ! Аді, як б'ють, ще цицка коло рота не обісхла. Покаяніє на увесь мир!

Хлопці били як скажені, а Лесь і Лесиха стояли закаменілі, покервавлені і не рушалися з місця.

— Мой-ня, хлопці, таже ви пірветеси коло дєді...

— Було брати довші буки, аби-сте ліпше доцєгали...

— Бийте по голові дєдю, у розум, у тімнє...

Отак викрикував якийсь п'яний з-перед коршми.

Лесь кинув мішок на землю і став як дурний. Він такого нападу ніколи не сподівався і не знав, що робити. Врешті ляг на землю і скинув киптар.

— Андрійку, та й ти, Іванку, йдіть тепер бийте, я ані кинути. Ви ще малі, та вам тяжко підбігати. Гай, бийте...

Хлопці стояли подалік і дивно дивилися на тата. Поволеньки покидали бучки і дивилися на маму.

— Та чому їх не заставляєш, аби били, аді-м ліг — бийте!

Лесиха заревіла на все село.

— Що я, люди, винна? Я б'юси по ланах з дітьми на сухім хлібці, та що я уторгаю, то він все до коршми віносить. Я, люди, не можу нічо заробити через него, бо не можу хати лишити. Таже він лишив нас без драночки у хаті. Що залямить, та й до жидів за горівку несе. Я не годна наробити і на діти, і на жидів. Най си діє, що хоче, але я вже не годна...

— Таж бийте, і пальцем не кину!

— Най тебе, чоловіче, бог піб'є, де ти нам вік пустив марне і діти осиротив! Та ти нас тільки набивси, що ми ніколи з синців не віходимо, як воли з ярма. Таже я не можу горшечка у хаті затримати, бо все вібиваєш. А кілька я з дітьми ночувала на морозі, а кілька ти лишень вікон набивси? Нічо ти не кажу, най ті бог скарає за мене та й за діти! Ото-м собі долю в бога вімолила... Люди, люди, не дивуйтеся, бо не знаєте.

Взяла мішок на плечі та й поволіклася додому з дітьми, як пришиблена курка.

Лесь лежав на землі і не рушився.

— Але піду до кременалу, на вічний кременал піду. Раз! Такого ніхто не чув та й не буде чути. Таке вістрою, що земля здрігнеся!

І лежав, і свистав завзято.

Лесиха повиносила все з хати до сусідів. На ніч лягла з дітьми спати в городі, у бур'янах. Боялася п'яного Леся, що вночі прийде. Дітям постелила мішок і накрила кожухом. Сама чіпіла над ними у сердечині.

— Діти, діти, що мемо робити? Тото-м вам постелила сьогодні на увесь вік! І пімрете, та слави не збудетеси! Не годна я цього за вас відмолити...

І плакала, і наслухала, чи Лесь не вертає.

Небо дрожало разом зі звіздами. Одна впала з неба. Лесиха перехрестилася.